

Utbildningsdepartementet

Yttrande från Nacka kommun gällande SOU 2016:25 Likvärdigt, rättssäkert och effektivt – ett nytt nationellt system för kunskapsbedömning

Regeringen har remitterat SOU 2016:25 Likvärdigt, rättssäkert och effektivt – ett nytt nationellt system för kunskapsbedömning. Nacka kommun har blivit ombedd att yttra sig över förslagen och vill härmed framföra följande yttrande.

Nacka kommun

- avstyrker förslaget att ta bort de obligatoriska nationella proven i årskurs 3,
- avstyrker förslaget att införa obligatoriska bedömningsstöd i årskurs 3,
- tillstyrker förslaget att avidentifiera de nationella proven,
- tillstyrker förslaget att stegvis digitalisera de nationella proven och genomföra en försöksverksamhet, under förutsättning att staten säkerställer att information om elevernas resultat på skol- och huvudmannanivå fortfarande finns tillgänglig under tiden för försöksverksamheten,
- tillstyrker att försöksverksamheten med digitaliserade nationella prov också ska inkludera extern bedömning
- avstyrker utredningens förslag om vilken typ av extern bedömning som ska inkluderas i försöksverksamheten och förespråkar istället att central rättning som staten ansvarar för, kombinerat med en tydlig återkoppling till lärarna, prövas,
- avstyrker förslaget till lagreglering av de nationella provens koppling till betygen samt förslaget att Skolverket ska ta fram en modell för att beräkna hur mycket betygen får avvika från de nationella proven på gruppnivå.

- anser att det tydligt behöver framgå vilka delar av kunskapskraven som de digitaliserade nationella proven testar och vilka delar som inte testas,
- avstyrker att de nationella proven inte längre ska ge en bild av i vilken grad kunskapskraven uppnåtts på olika nivåer,
- vill understryka vikten av att staten tar sitt ansvar för att säkerställa en kvalitetssäkrad, jämförbar information på såväl skol- och huvudmannanivå som på nationell nivå i årskurserna 3, 6 och 9 där det finns nationella kunskapskrav,
- vill framhålla att i det fall en försöksverksamhet för nationell kunskapsutvärdering införs så bör den utformas så att den bygger vidare på informationen från de nationella proven, för att undvika onödigt kostsamma system,
- vill understryka att i det fall en försöksverksamhet för nationell kunskapsutvärdering införs bör prov i ämnen där elever i den svenska skolan konstaterats ha sjunkande kunskaper prioriteras framför engelska, som är ett ämne där det inte finns några indikationer på att kunskaperna håller annat än hög nivå,
- tillstyrker förslaget till att fokusera de obligatoriska nationella proven i gymnasieskolan till de avslutande kurserna
- vill framhålla att utredningens kostnadsberäkning enbart tar upp förändringar i de delar där förslagen innebär minskade kostnader för kommunerna, men inte i de delar där de innebär ökade kostnader

Nacka kommuns överväganden

Ambitionen att föreslå ett enkelt, transparent system för kunskapsutvärdering är lovvärd och bra. Det är viktigt att se de problem som finns i dagens system, så att dessa kan åtgärdas. Samtidigt är det viktigt att se också det som är bra idag och att göra analyser av vad de förändringar som föreslås förväntas innebära för kunskapsresultaten och likvärdigheten.

Nacka kommun ser det därför som en stor brist att utredningen inte tar upp hur förslaget att ta bort det nationella proven i årskurs 3 kan förväntas få för effekter. Det finns enbart en redogörelse, utifrån utredningens samtal med lärare och elever, för vad det har betytt i tidsåtgång för lärarna och stress för eleverna. Det saknas däremot diskussioner om vilken betydelse de nationella proven i årskurs 3 har haft för kunskapsresultaten. Det är till exempel rimligt att tänka sig att tillgången till information om elevernas resultat i årskurs 3 medfört ökad fokus på tidiga insatser. En annan möjlighet är att skolors kvalitet i de tidiga skolåren har fått ökad uppmärksamhet och att skolors och huvudmännens systematiska

kvalitetsarbete har kunnat förstärkas. Det saknas också analyser om problemen med hög tidsåtgång, såväl i årskurs 3 som för de obligatoriska nationella proven i NO- och SO-ämnena i årskurs 9 huvudsakligen kan åtgärdas med hjälp av exempelvis digitaliserade prov, en översyn av antalet delprov och provens upplägg samt central rättning.

I Nacka kommun har under våren 2016 resultatdialoger hållits med samtliga skolor i kommunen som har årskurs 3 och 6, såväl fristående som kommunala. Utan tillgång till informationen om de nationella provresultaten i årskurs 3 hade inte denna typ av resultatdialog kunnat hållas på det sättet med åk 3-skolorna. I samtliga skolor uppgav skolledningen, med undantag för en årskurs 3-skola, att de nationella proven i årskurs 3 utgör väsentlig information för skolans resultatuppföljning. Samtliga åk 6-skolor uppgav att de nationella proven i åk 6 utgör väsentlig information för skolans resultatuppföljning, medan tre av fyra uppgav att betygen i åk 6 (flera svarsalternativ var möjliga) var viktiga. Ingen annan information uppgavs som viktig i lika hög grad. Huvudmannens egna prov ansåg en av tre vara viktiga och ungefär lika många uppgav skolans egna prov som viktiga för resultatuppföljningen.

Många av skolorna i Nacka med årskurserna 3 och 6 visar också intresse för att framöver använda de nationella provresultaten för att kunna följa elevers resultat över tid. Att fokusera på elevernas kunskapsutveckling är eftersträvansvärt och sådana analyser kan bidra till att synliggöra exempelvis elever som behöver extra stimulans för att prestera på topp – inte bara i början av skoltiden utan även längre fram. Förslaget att ta bort de obligatoriska nationella proven i årskurs 3 försvårar ett sådant arbete på skol- och huvudmannanivån avsevärt.

Statens ansvar för information om kunskapsresultaten genom hela grundskolan

Staten har i en mål- och resultatstyrd skola en viktig roll i att tillhandahålla en infrastruktur med kvalitetssäkrad och jämförbar information som kan användas i det systematiska kvalitetsarbetet för att analysera och följa upp resultaten på skol-, huvudmanna- och nationell nivå i årskurserna 3,6 och 9, där det finns nationella kunskapskrav. De obligatoriska bedömningsstöden kommer inte att kunna användas på detta sätt. Syftet med bedömningsstöden är ett annat och de kommer inte att utföras på ett jämförbart sätt. I praktiken överförs ett stort ansvar på huvudmännen, om de nationella proven i årskurs 3 tas bort, för att ta fram egna jämförbara och kvalitetssäkrade prov. Det riskerar dock bli mindre effektivt och mer kostsamt samtidigt som det bidrar till skillnader i förutsättningar mellan skolor och huvudmän. Dessa aspekter analyseras dock inte av utredningen. Genom krav på obligatoriska bedömningsstöd i årskurs 3 i diagnostiskt syfte går staten samtidigt in på ett område som bör vara skolornas ansvar.

De föreslagna försöksverksamheterna för digitaliserade nationella prov och för nationell kunskapsutvärdering som är jämförbar över tid är ett bra sätt att stegvis införa sådana större förändringar. Det är dock oklart hur staten avser att under tiden för försöksverksamheten säkerställa att information om i vilken grad kunskapskraven uppfylls på olika nivåer

kommer att finnas tillgänglig, så att skolors och huvudmäns systematiska kvalitetsarbete inte försvåras.

Otillräckligt utredda konsekvenser av förslagen för kunskapsresultaten

Utredningen har inte uppskattat vilken betydelse införandet av obligatoriska nationella prov i årskurs 3 har haft för elevernas måluppfyllelse, trots att förslag läggs om att ta bort proven.

Obligatoriska nationella prov i årskurs 3 har gett rektorer och huvudmän information om resultaten som kan ha haft stor betydelse genom att sätta ljuset på de så viktiga första skolåren på ett sätt som tidigare inte var möjligt. Det kan i sin tur bidra till att mer av tidiga insatser sätts in, vilket är effektivt för att öka elevers möjligheter att uppnå kunskapskraven och nå så långt som möjligt.

Det nuvarande nationella provsystemet har inte hunnit varit på plats särskilt länge. Våren 2015 var första gången det blev möjligt att utveckla övergripande mått för att få en uppfattning om elevers kunskapsutveckling över tid genom jämförelser av resultaten på de nationella proven i årskurserna 3 och 6. Eftersom det finns brister i provens jämförbarhet över tid så är det naturligtvis viktigt att tolka sådana mått på rätt sätt. Det centrala är att man kan belysa viktiga aspekter av elevers kunskapsutveckling som kan ligga till grund för dialog med samtliga skolor i kommunen på ett sätt som inte varit möjligt tidigare, exempelvis hur det kommer sig att inte fler av de elever som klarat samtliga delprov med hög marginal i årskurs 3 gör det även i årskurs 6.

Kan dagens problem med de nationella proven lösas på annat sätt än genom att ta bort prov?

Det är bra och viktigt att ambitionen finns att kvalitetssäkra och förenkla systemet för kunskapsutvärdering. Samtidigt är det viktigt att beakta att det kan finnas kostnader förknippade med att hela tiden reformera om från grunden, istället för att fokusera åtgärderna mer precist för att åtgärda det som uppfattas som problematiskt idag.

Varje nytt nationellt provsystem kräver exempelvis omställning av skolor och huvudmän och det kräver omfattande fortbildning för lärare, något som utredningen inte belyser. De förslag som utredningen lägger innebär också att information som idag kan användas av såväl skolor som huvudmän för att analysera resultat på grupp-, skol- och huvudmannanivå försvinner fram till och med årskurs 6. Det är självklart svårt och kostsamt för varje huvudman att kunna ersätta de nationella proven med egna prov som säkerställer jämförbarhet och tillräcklig kvalitet.

Det finns ett flertal exempel på åtgärder som skulle kunna tänkas minska de problem som de nationella proven i grundskolan idag ofta förknippas med:

- Skolverket bör tydligare ange vad det är de olika nationella proven testar och vad de inte testar. Det bidrar exempelvis till att kopplingen mellan de nationella probetygen och ämnesbetygen blir tydligare.

- De nationella provens svårighetsgrad ska inte behöva variera stort från år till år. Detta är Skolverkets ansvar att säkerställa.
- För varje nationellt prov har Skolverket skapat ett stort antal delprov, som dessutom kan variera över tid och årskurs. Upplägget av vissa delprov har dessutom gjort dem svårorganiserade och tidskrävande för skolorna. En översyn av hur antalet delprov och vilka krav som ställs på dess utförande är rimliga utifrån tidsåtgången bör leda till nationella prov som är mindre tidskrävande jämfört med idag. Utredningen anser också att en sådan översyn behövs, men tar inte hänsyn till detta när man föreslår att antalet obligatoriska nationella prov bör minska för att de idag tar för mycket tid.
- Digitaliserade nationella prov kan också minska tidsåtgången. Det menar också utredningen, men tar inte hänsyn till detta när man föreslår att antalet obligatoriska nationella prov bör minska för att de idag tar för mycket tid.
- Aidentifierade prov, som också föreslås av utredningen, bidrar till ökad objektivitet i rättningen och därmed ökad rättssäkerhet för eleverna.
- Central rättning av nationella prov som staten ansvarar för, kombinerat med adekvat återkoppling till lärarna, skulle innebära en mycket stor tidsbesparing för lärarna, samtidigt som objektiviteten i rättningen inte längre kan ifrågasättas. Vid central rättning av nationella prov blir också Skolinspektionens kontrollrättning överflödigt vilket kan bidra till finansieringen av central rättning. Om en försöksverksamhet med extern rättning genomförs är det därför rimligt att det just är statlig, central rättning, med återkoppling till lärarna som prövas.

Förslaget att de nationella proven ska vara starkare kopplat till betygen i ämnen/kurser

Förslaget att införa en reglering för hur de nationella proven ska vara kopplade till betygen och att införa en modell för att beräkna den maximalt tillåtna avvikelser på gruppnivå är problematisk. Det innebär bland annat inslag av relativ betygssättning i ett målrelaterat system. Det blir också ett komplicerat system. Här vore det värdefullt med mer analys kring huruvida centralt rättade nationella prov samt tydligare fastställande från Skolverkets sida av vilka delar av kunskapskraven som de nationella proven testar och vilka de inte testar kan vara ett bättre sätt att förbättra likvärdigheten i betygssättningen.

Beräkning av vissa kostnader saknas i utredningen

Utredningens förslag när det gäller indragna medel från kommunerna verkar ensidigt ha utgått från att antalet obligatoriska nationella prov minskar och att digitaliserade prov minskar de administrativa kostnaderna. Det är oklart i vilken grad hänsyn har tagits till att kostnaderna för ett obligatoriskt bedömningsstöd i årskurs 3, kostnader för att på lokal nivå ta fram kvalitetssäkrade prov som kan ge jämförbar information på klass-, skol- och huvudmannanivå eller skolhuvudmännens kostnader för det ökade behovet av lärarfortbildning i de nya prov- och bedömningssystemen som kommer att krävas.

På Nacka kommuns vägnar

Mats Gerdau
Ordförande kommunstyrelsen

Lena Dahlstedt
Stadsdirektör